

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Postup advokacie proti židovským advokátům za 2.
republiky**

Jakub Drápal

Ius et Societas 2014/2015

Magisterské studium Právo a právní věda

Prohlašuji, že jsem esej na téma *Postup advokacie proti židovským advokátům za 2. republiky* zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhledovateli soutěže nebo spolupracujícími institucemi v papírové či elektronické podobě.

Poděkování autora

Tato práce by bez pomoci mnohých nevznikla, respektive bez jejich laskavé pomoci. Jedná se zejména o prof. JUDr. Jana Kuklíka, DrSc., se kterým jsem mohl jak jednotlivé části práce konzultovat, tak jsem se díky němu k tomuto tématu dostal. Hlavní dík ale patří předsedovi České advokátní komory, JUDr. Martinu Vychopňovi a vedoucí odboru matriky České advokátní matriky, JUDr. Jaroslavě Mackové, kteří mi umožnili studovat potřebné materiály v advokátním archivu a vznik práce podpořili. Ve spolupráci s nimi, s Dominikem Andreskou a Martinem Chládkem by tato oblast měla být v příštích letech definitivně zpracovaná. Postup advokacie vůči svým židovským kolegům v letech 1938-1939 byl již v některých publikacích popsán, zejména Helenou Petrův v knize *Zákonné bezpráví* či Stanislavem Balíkem a Karlem Schellem v *Dějínách advokacie*.¹

Žádná práce se však nezabývala tímto obdobím do hloubky, což bylo způsobeno i skutečností, že pro tyto účely nebyl doposavad vytěžen historický archiv České advokátní komory. Na základě informací v něm získaných se pokusím co nejpodrobněji představit, co se dělo mezi 30. zářím 1938 a 17. březnem 1939 v obvodu Advokátní komory pro Čechy.²

Je třeba poznamenat, že naprostá většina dokumentů se nedochovala a události lze rekonstruovat primárně podle tehdejších odborných periodik a poválečných rozsudků a kárných nálezů. Byť je to určitou nevýhodou, při nedostupnosti jiných materiálů je tato práce nejúplnějším zpracováním, kterého lze docílit.

Druhá republika

Okleštění Československa Německem, Maďarskem a Polskem po Mnichovské dohodě výrazně poznamenalo hospodářské poměry v zemi. Katastrofální důsledky se týkaly jak hospodářství, tak veškerého ostatního života obyvatel československé republiky.³

1 PETRŮV, H.. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012, str. 76-85; BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2009, str. 174-186.

2 K české komoře je výrazně více informací než k moravské – proto je primárně rozebrána. V jiné práci je ale řešena i moravská (resp. moravsko-slezská) advokátní komora.

3 GEBHART, J., KUKLÍK, J. *Velké dějiny zemí Koruny České, svazek XV.a 1938-1945*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2006, str. 122.

Reakce právníků byla velmi rychlá. Již **4. října 1938** vydalo Ústředí československých právníků, které sdružovalo různé právnické organizace, memorandum, kterým vládu nejen upozorňovalo na kritický hospodářský stav právnických profesí v Československu, ale ve kterém také vyzývalo vládu, aby přijala opatření, která by umožnila záchranu právnických opatření.

5. října 1938 asi tři sta advokátů podepsalo memorandum české vládě, ve kterém líčily, že „zmenšením území československého státu se zhorší hospodářská situace všech vrstev obyvatelstva, zejména advokátů, lékařů a jiných svobodných povolání. Restrikcí státní agendy a omezením hospodářských možností obyvatelstva se tento stav ještě zhorší. Je proto vyloučeno, aby bylo dovoleno advokátům z území postoupeného Německu se usaditi na zmenšeném území našeho státu, a to zejména advokátů, kteří se 1. ledna 1938 hlásili k jiné národnosti než české. Přílivem takových advokátů by byla ohrožena česká národní věc.“ Výjimky se měly vztahovat na ty, kteří prokázali „naprostou národní a státní spolehlivost.“⁴

Memorandum z 5. října 1938 bylo patrně koncipováno Jednotou československých advokátů, jelikož vyšlo podepsáno představiteli Jednoty v *České advokacii*. Mimo jiné v něm bylo zmíněno, že důvodem k memorandu bylo i hromadné přihlašování se k výkonu povolání advokáty německé a židovské národnosti.⁵

V těchto prvních memorandech se primárně nejednalo o omezení židů.⁶ Teprve další memorandum, jehož podpisy začaly být shromažďovány v první půlce října, směřovalo cíleně proti zápisu německo-židovských a německých advokátů ze zabraného území a poprvé se tak objevuje židovská otázka v advokacii.

Počátkem října neformálně vzniklo hnutí českých árijských advokátů (jinde nazváno sdružením křesťanských advokátů, pracovním výborem (či klubem) českých advokátů nebo přípravným výborem u strany Národní jednoty), který nebyl oficiálně spolkem, nýbrž jen

4 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 1947 (dále i NS), sp. zn. Ds I 21/46, který se nachází také v Archivu České advokátní komory (dále i Archiv ČAK), fond JUDr. Čeněk Brune.

5 Nutná opatření na záchranu advokacie. *Česká advokacie*. ročník XXII, září-říjen 1938, č. 7-8, str. 149.

6 V celé práci se nejedná jen o židy, tedy ty, kteří byli židovského vyznání, ale také o ty, kteří měli (v různých zákony vyžadovaných počtech) židovské předky a sami se vůbec nemuseli cítit jako židi. Mluví-li se o židech, židovských advokátech či advokátech židovského původu, je tento okruh definován těmi, kteří o nich mluví, nikoli těmi, kteří by se takto označili. Otázka židovské národnosti, jakkoli je důležitá, zde nebude řešena, zejména z důvodu nedostatku místa.

volným sdružením. Slovu „árijský“ nelze ale přikládat dnešní antisemitský výklad. Dle poválečného líčení členů tohoto hnutí, které bylo přijato Nejvyšším soudem, bylo vytvoření tohoto hnutí protiváhou k advokátnímu odboru Svazu Čechů-židů, který v té době vznikl. Již v názvu (a ani v mnohém dalším jednání) nebylo možné hledat prvoplánově antisemitské tendence.⁷

Hybnou silou hnutí bylo několik českých advokátů. „*Duší hnutí*“ byl Emanuel Slabý, aktivními advokáty, kteří se za hnutí podepisovali, byli Čeněk Brune, Oldřich Čihák a František Vítek.⁸

Toto hnutí, byť by proti tomu jeho členové výrazně oponovali, dopomohlo k výrazné diskriminaci židů na území Československa. Jejich snaha nejprve vedla k organizaci stojící mimo Advokátní komoru pro Čechy v Praze, k Jednotě advokátů československých. Ta byla národní organizací, která hájila zájmy československých advokátů. První výzvou z **10. října 1938** žádali, aby z Jednoty byli vyloučeni všichni advokáti neárijsci, protože se již sdružovali v jiných spolcích. Dle jejich názoru měla Jednota hájit zájmy jen české (či československé), přičemž zájmy židovské pro ně nebyly přijatelné. Tuto výzvu doplnila další z **12. října 1938** s obdobným obsahem.⁹

14. října 1938 Jednota na schůzi výboru začala řešit dopisy hnutí českých árijských advokátů. Podle jednoho ze závěrů kárné komise poválečné advokacie se dr. Švehla a dr. Dukát „*ohradili proti t.zv. pracovnímu výboru českých arijských advokátů a spolupráci s tímto tehdy vlastně anonymním faktorem, leč marně.*“¹⁰

Po diskuzi Jednota s návrhy souhlasila a přijala usnesení, dle kterého 1) měli být vyloučeni ti advokáti, jejichž členství v jiné organizaci by bylo závadou k hájení zájmů československých advokátů (§ 2 odst. 2 spolkových stanov) a 2) vyzvala ty své členy, kteří mají alespoň jednoho z rodičů židovského původu, aby doložili „*svoji spolehlivost po stránce národní, zejména rodnými listy, svými školními vysvědčeními, doklady o příslušnosti spolkové a jiné činnosti veřejné vůbec, podle nichž výbor Jednoty rozhodne o jejich dalším členství s ohledem na § 2*

⁷ Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

⁸ Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

⁹ Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

¹⁰ Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45, Archiv ČAK, fond JUDr. František Čerovský, kterým se deklaruje, že byla příčina ke kárnému jednání.

odst. 2 spolkových stanov.“¹¹ Nesdělení těchto informací mělo za následek vyloučení z Jednoty. Na této schůzi bylo rovněž rozhodnuto o vyloučení osmi německých členů Jednoty. Kromě výše zmíněného byla vedena debata i o otázce proporcionality, která se stala ústřední židovskou otázkou v advokacii za druhé republiky a kterou na pořad dne přinesl (a následně zmíněnou rezoluci navrhl) již zmíněný Emanuel Slabý. Jednalo se o názor, že by jednotlivé menšiny měly být zastoupeny v advokacii pouze do té míry, ve které jsou zastoupeny v populaci. Advokáti židovského původu představovali přibližně 40 % ze všech advokátů, přičemž židé tvořili v Československu čtyřprocentní menšinu. Tato debata vyústila v přijetí rezoluce většinou hlasů, která zněla:

*„Zájem státu a národa vyžaduje, aby práva neárijských skupin a jiných národnostních menšin byla omezena na míru, která odpovídá poměru neárijských skupin a národních menšin k celkovému počtu obyvatelstva. Jednota československých advokátů proto žádá v zájmu advokátního stavu, aby podle této zásady byly upraveny poměry československé advokacie.“*¹²

Tato snaha o omezení počtu židů byla motivována primárně hospodářskými zájmy. Dle poválečného líčení účastníků se v polovině října 1938 sešel větší počet advokátů na schůzi v Praze. *„Když na ní advokáti – hraničáři vylíčili svůj žalostný stav, ozvaly se z plena hlasy, aby bylo omezeno nadměrné procento židovských advokátů.“*¹³ Nešlo tedy primárně o národnostní boj a záchranu republiky, ale tato otázka byla (minimálně, dle mého názoru spíše více) využita ke snaze o zlepšení majetkových poměrů v advokacii. Toto potvrdil i po válce Nejvyšší soud, když pojednával o kárném provinění českých árijských advokátů: *„Obhajoba obviněných, že jejich postoj k řešení židovské otázky v advokacii byl určován vedle motivů národních snahou o předejití hospodářské derutě českých advokátů, nebyla vyvrácena.“*¹⁴ Tím, kdo měl být obětován pro zlepšení hospodářské situace v advokacii, byli židé.

Hospodářsky neblahou situaci hodnotili i ostatní advokáti a navrhovali různá řešení kromě vládou již v říjnu 1938 zavedené možnosti odmítnout *„zápis do seznamu, byl-li dotčen veřejný zájem, což de facto znamenalo zavedení principu numerus clausus. Veřejným zájmem přitom podle prozatímního opatření bylo právě zabránit zvýšení počtu advokátů tak, že by to*

11 Rozsudek NS, sp. zn., Ds I 21/46.

12 Rozsudek NS Ds, sp. zn. I 21/46, srovnání V. schůze Jednoty. *Česká advokacie*, ročník XXII, září-říjen 1938, č. 7-8, str. 148.

13 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

14 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

„ohrožovalo dosud zapsané advokáty (kandidáty advokacie) na jejich slušné výživě a potřebním zaopatření.““ či věkové omezení výkonu advokacie na šedesát pět let.¹⁵ Mezi nimi padl i návrh přesunout studenty práv na technické obory.¹⁶

Jak advokáti, tak lékaři, si byli za druhé republiky vědomi, že vyloučit někoho z výkonu advokacie lze provést jen na základě zákona. Proto se začali obracet na vládu, kterou 22. října 1938 požádali o vydání níže citovaného nařízení. Toto memorandum vzniklo „kompilací mnoha návrhů advokátů a lékařů, které byly projednány na více schůzích.“¹⁷ Je také nejisté, kdy skutečně bylo toto memorandum vydáno. Zatímco Nejvyšší soud mluví o **22. říjnu 1938**, Helena Petrův o 14. říjnu a Jan Rataj o 28. říjnu.¹⁸

Je otázkou, koho reprezentovali ti, kteří vládu požádali o řešení židovské otázky. Podle poválečného rozsudku Nejvyššího soudu toto memorandum nevzešlo z porad či usnesení stavovských advokátních organizací, zejména Jednoty advokátů československých či advokátních komor. Podle Heleny Petrův jej podepsali (kromě jiných) A. Čížinský, J. Schlecht a prezident advokátní komory v Praze T. Kopecký za Jednotu česko-slovenských advokátů.¹⁹ Tou však podle vyjádření Nejvyššího soudu toto memorandum nebylo schváleno. Podobně i Theodor Kopecký po válce zmiňoval, že toto memorandum neprošlo vůbec advokátní komorou.²⁰ Jeví se tedy pravděpodobné, že toto memorandum bylo sice podepsáno představiteli Jednoty advokátů česko-slovenských i Advokátní komory pro Čechy v Praze, ale bez pověření těchto organizací.

Toto memorandum českých advokátů, lékařů, notářů a inženýrů československé vládě z října 1938 žádalo zavedení principu proporcionality v advokacii (ti by přitom mohli poskytovat služby jen svým menšinám) a vyloučení těch neárijců, kteří se před rokem 1910 hlásili

15 BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2009, str. 174-175.

16 KOPAL, B. Hledáme záchranu. *Česká advokacie*, roč. XXII, listopad-prosinec 1938, č. 9-10, str. 175.

17 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46

18 RATAJ, J. *O autoritativní národní stát*. Praha: Karolinum, 1997, str. 111; PETRŮV, H. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012, str. 77; Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

19 PETRŮV, H.. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012, str. 77.

20 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

k německé či maďarské obcovací řeči. Stejný přístup byl i k ostatním menšinám než byli Češi, Slováci a Rusíni.

Jednota československých advokátů zasedala dále 11. listopadu, 2. prosince, 11., 13., 25. a 27. ledna. Na jejích schůzích bylo jak rozhodováno o jednotlivých a hromadných vyloučeních, tak byla židovská otázka dále diskutována.

Na výzvu Jednoty se vyjádřilo 179 židovských členů. **11. listopadu 1938** bylo na schůzi 31 z nich vyloučeno, 22 vystoupilo a proti 122 nebylo shledáno námitek, aby byli dále členy.²¹

2. prosince 1938 se na 7. schůzi výboru Jednoty advokátů česko-slovenských v Praze jednalo o podkladových materiálech pro další rozhodnutí. Týkalo se o obstarání dat, ze kterých by vyplývaly počty Čechů, Němců a židů v obvodu české advokátní komory. Dr. Antonín Švehla vytkl, že „posuzování národní spolehlivosti některých členů židů bylo dáno do referátu Dru Mahlerovi, ačkoliv je příslušníkem židovské národnosti. Dr. Mahler sdělil, že se nepovažoval v této věci za předpojatého, avšak že souhlasí s tím, aby jeho referát byl přezkoumán jiným členem výboru. Sdělení Dra Mahlera bylo vzato na vědomí a jeho referát bude přezkoumán.“²² Na závěr schůze navrhl dr. Březina, aby byli vyloučeni ti advokáti, kteří jsou organizováni ve Svazu Čechů-židů. Tento návrh byl odložen.

Toho samého dne byl vydán věstník hnutí českých árijských advokátů, kteří kromě lobbistického tlaku navrhovali dobrovolné vnější označení advokátní kanceláře a nabízeli dodání nápisů „Český arijský advokát ... neboť mnozí advokáti mají nečeské jméno, které svádí k tomu, aby vývěsní tabule byly přelepovány opětovně nálepkami protižidovskými. Proto mají býti opatřeny nápisy.“²³

22. prosince 1938 se konala v Praze další schůze českých árijských advokátů a to v hotelu *Zlatá husa*. Na ní bylo jednáno o vstupu do strany Národní jednoty a o vytvoření klubu českých árijských advokátů při této straně, což se však neuskutečnilo. Kromě již zmíněných se na této aktivitě jmenovitě podílel také Dr. Jan Renner. Za toto přípravné uskupení podali 11. ledna 1939 výboru advokátní komory pro Čechy v Praze návrh na svolání mimořádné valné hromady advokátní komory. Na té se mělo jednat „o důležitých otázkách komorních a stavovských a zejména o řešení židovské otázky. Podepsaní se proto domáhají podle usnesení

21 BŘEZINA, F. Postup Jednoty advokátů česko-slovenských. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, str. 2-3. Skutečnost, že součty o pět advokátů neseďí, není řešena.

22 Protokol o VII. schůzi výboru Jednoty advokátů česko-slovenských v Praze, konané 2. prosince 1938, Archiv ČAK, fond JUDr. František Čeřovský.

23 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46

*schůze konané dne 22. prosince 1938 svolání mimořádné valné hromady a předkládají k tomu účelu podpisové archy, které dosud došly (celkem 346 podpisů). Pro tuto valnou hromadu navrhuji projednání otázky židovské a otázky proporcionality národnostní, pokud se týče členstva komory na základě memoranda předloženého českými árijskými advokáty a lékaři dne 22. října 1938.*²⁴ Návrhu bylo vyhověno, průběh schůze je vylíčen níže.

Na 8. schůzi výboru Jednoty **11. ledna 1939** byla řešena otázka členství židů v Jednotě. Dle záznamu o schůzi dr. König přečetl své prohlášení, jehož obsah není znám, a poté odešel. Dr. František Březina následně přečetl svůj referát o židovské otázce, který byl výborem schválen.

Na návrh dr. Lomberského (podle *České advokacie* na návrh dr. Bašteckého) bylo usneseno, že židem je ten, kdo má alespoň jednoho rodiče židovského původu. Následně dr. Lomberský navrhl okamžité vyloučení všech takto zmíněných osob. Proti tomuto návrhu se postavil dr. Kocna, ke kterému se připojil dr. Švehla, dr. Koblížek, dr. Karel Novák a dr. Hugo Richt. Ti varovali zejména před ukvapeností a navrhovali hlasování o návrhu odložit. Protože ale dr. Lomberský trval na okamžitém vyřízení, bylo nařízeno hlasování, ve kterém byl zmíněný návrh přijat.²⁵ Byla proto přečtena jména těch, o kterých bylo nepochybně zjištěno, že jsou židovského původu a o každém bylo jednotlivě hlasováno, přičemž všechny vyloučení byla jednomyslně přijatá.²⁶

O dva dny později, **13. ledna 1939**, na členské schůzi Jednoty (tedy nikoli výboru), dr. Březina opět představil svůj referát o postupu Jednoty v židovské otázce, který byl následně otištěn v *České advokacii*.²⁷ O čem pojednával?

Začínal hospodářskými problémy republiky a přílivem uprchlíků, kterými dle něj byli většinou židé. „*Židovská emigrace byla u nás za dřívějšího režimu velmi blahovolně trpěna a podporována, židé našli u nás vždy nejen útulek, nýbrž současně i pramen výživy, obyčejně pramen vydatný, zaměstnání výhodné, často na úkor domorodých českých lidí.*“

Nadále si však český člověk, podle Březiny, uvědomil, že takto to dál nemůže být a že je nutné vyřešit i židovskou otázku jako jinonárodní složky v českém národě. Nebylo prý

24 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

25 Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45, fond JUDr. František Čerovský.

26 VIII. schůze výboru Jednoty. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1940, č. 1-2, str. 17-18.

27 BŘEZINA, F. Postup Jednoty advokátů česko-slovenských. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, str. 2-4. Není-li zmíněno jinak, jedná-li se o tento referát, vycházím z tohoto příspěvku.

pochyb, že židé tvořili národ v národu a zároveň posilovali germanizaci. A protože v advokacii se nacházelo proporcčně nejvíce židů oproti všem ostatním povoláním, byl „*náš stav nejen oprávněn, nýbrž přímo povinen sám se postavit činně k řešení židovské otázky.*“

Říjnové snahy usilovaly o vytvoření národní advokacie. „*Poněvadž pak bylo všeobecně známo, že naše první republika byla útočištěm emigrace z největší části židovské a že tato emigrace byla podporována a udržována velmi intenzivně našimi židy, počalo se přirozeně volati po řešení celé židovské otázky.*“²⁸ V takové situaci byl výbor Jednoty podle Březiny povinen zaujmout stanovisko k tomuto problému.

Dále podává zprávu o počtech v listopadu vyloučených členů Jednoty, jak bylo zmíněno výše. Podle Březiny bylo v říjnu 1938 odhadem zjištěno, že v obvodu Advokátní komory pro Čechy bylo v Čechách 1178 českých advokátů a 537 českých advokátů židů (679 a 367 v Praze). Německých advokátů bylo 35, německých advokátů židů bylo 160 (32 a 143 v Praze).

Nad rámec zmíněného Březina tvrdil, že hospodářské pozice advokátů-židů byly mnohem výhodnější, a proto byl advokát-Čech v nevýhodě.

Z výše zmíněných důvodů rozhodla Jednota 14. října 1938 tak, že žádá o zavedení principu proporcionality. Podle výboru Jednoty ale situaci změnilo prohlášení vlády o řešení židovské otázky, dle kterého jsou židé odlišným národem od ostatních třech slovanských národů republiky. „*Protože pak podle § 4 stanov činným členem Jednoty se může stát jen činný advokát národnosti česko-slovenské, t. j. nyní české neb slovenské, jest logickým důsledkem, že židé, kteří vládním prohlášením jsou postaveni mimo státní národy, tedy mimo národ český a slovenský, nemohou býti členy naší Jednoty.*

Také historie naší Jednoty to potvrzuje. Jednota byla založena v r. 1898 jako Spolek českých advokátů. Byl to spolek národních Čechů slovanského původu a proto do něho nebyli přijímáni židé. Teprve po převratu došlo k přijímání kolegů-židů v důsledku liberálního výkladu pojmu národnosti československé. Když však nyní vláda ve svém prohlášení oddělila židy od státních národů, pak nám nezbylo nic jiného, nežli abychom toto stanovisko, pro nás jistě směrodatné, zaujali i v Jednotě“²⁹

Dále Březina líčí, že Jednota jednala s advokátním odborem Svazu Čechů-židů o dobrovolném vystoupení židů z Jednoty, ale tento odbor odmítl doporučit svým členům, aby

²⁸ Podobně jako i v dalších projevech zaměřených na omezení židů v hospodářství, se i zde používají velmi jednoduché zkratky. Zde např. není odůvodněné, proč je přirozené ze zmíněného děje vyvozovat řešení židovské otázky a nikoli otázky uprchlíků. Označením za přirozené se Březina vyhnul nutnosti argumentovat.

z Jednoty vystoupili. V návaznosti na což se výbor Jednoty usnesl 11. ledna 1939 o vyloučení židů z Jednoty.

Dle Jednoty nešlo o nepřátelský čin, ale nemohli prý vystupovat jako spolek česko-židovský, ale jako „stavovská organizace ryze česká, národní a slovanská.“

Petrův správně uvádí, že „referáty dr. Březiny se staly teoretickým podkladem pro vylučování advokátů židovského původu ze spolku Jednoty.“ Kárná rada pro advokáty a kandidáty advokacie v Čechách se ve svém usnesení z 27. května 1946 k tomuto vyjádřila výrazně tvrději. „Podle tohoto referátu Jednota řešila otázku židovskou pod vlivem fašistické ideologie a nacistického antisemitismu rozdělujíc kolegy na advokáty arijské a neárijské.“³⁰

21. ledna 1939 se konala schůze Stálé delegace advokátních komor, tedy společná schůze advokátních komor.³¹ Na ní byl opět uplatněn požadavek proporcionality, nicméně jednání ohledně protižidovských opatření nebyla jednoznačná. Proti se postavil zejména „bývalý prezident Moravské advokátní komory a na prahu sedmdesátky se nacházející Hynek Bulín. Ten ve svém vystoupení upozornil na to, že „bojovati za právo nesmí znamenati pomáhati špatnosti k vítězství proti právu. Poukázal na význam hesla confraternité a concurrence. Advokát nesmí býti nepřitelem lidu, advokát dovede pracovati nezištně. Všechna moc pochází z lidu, avšak z lidu uvědomělého, nikoliv zfanatizovaného.“³²

3. února 1939 bylo jednáno na schůzi výboru Jednoty o sestavování kandidátních listin pro valnou hromadu Jednoty i advokátní komory. Jednota přizpůsobila, dle tehdejšího prohlášení dr. Alexe Čižinského, svoji kandidátku přání výboru českých arijských advokátů v plném rozsahu.³³

29 Lze opět vidět zkratkovitost Březinova líčení. Nedostatečnost odůvodnění je nahrazeno slovem „jistě“ či „pak nám nezbylo nic jiného“. Bylo skutečně stanovisko vlády směřovatné pro spolky v Čechách? Mohlo být, ale zároveň nemuselo. České spolky existovaly i před ustanovením Československa a nebyly navázány na vládu. Je možné změnit vnímání národnosti pouhým stanoviskem vlády? Jistou argumentační hodnotu samozřejmě má, nicméně ne takovou, aby nebylo jiné možnosti a jeho přijetí bylo bezpodmínečné. Březina si tím pouze neférově usnadnil svoji argumentaci.

30 Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45.

31 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46; dle PETRŮV, H. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012, str. 82 se konala 20. ledna.

32 BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2009, str. 178.

Na 15. řádné valné hromadě Jednoty, která se konala **4. února**, bylo usneseno, na návrh dr. Čižinského, že „*činným členem Jednoty nemůže býti advokát židovského původu, při čemž měl být za žida považován ten, jehož aspoň jeden z rodičů byl původu židovského.*“³⁴ Proč? „*Neboť dosavadní zahrnování osob židovského původu do různých národních skupin zavdává příčinu k nesprávnému výkladu.*“³⁵

„*Podle tohoto stanoviska bylo žádáno přísnější vymezení pojmu židovského původu, než tomu bylo v norimberských zákonech, a Jednota se tak dala svobodně a bez jakéhokoliv nátlaku do služeb rasové ideologie, což došlo konečně výrazu na valné hromadě advokátní komory dne 5. února 1939.*“³⁶

Zatímco ve výše zmíněných případech se jednalo o zájmové spolky či neformální hnutí, které neměly přímý vliv na umožnění (či znemožnění) výkonu advokacie, v jiné pozici se nacházely advokátní komory.

5. února 1939 se konala mimořádná valná hromada advokátní komory v Praze, jejímž hlavním bodem bylo „*řešení židovské otázky v advokacii,*“³⁷ a která byla svolána na podnět českých árijských advokátů.

Celou schůzi zahájil dr. Emanuel Slabý referátem. Ten začal špatnou hospodářskou situací advokacie, kterou odůvodňoval jak velkým nárůstem počtu advokátů, tak úbytkem agendy. Podle Slabého bylo nutné uvažovat o způsobu, jak tento počet redukovat. Pokračoval větou „*Když se má o vhodných prostředcích uvažovati, pak je nutno všimnouti si dnešního složení advokacie v Čechách a zejména v Praze.*“ Proč, ale neřekl. Činění zkratek, kdy jednotlivá tvrzení na sebe nenavazují, jsou i v jeho referátu častá.

Dle jeho údajů bylo k 31. prosinci 1938 v Praze 1227 advokátů, z toho 712 árijců (680 Čechů, 31 Němců a 1 Slovák) a 515 advokátů-židů. Na venkově praxi vykonávalo celkem 725 advokátů, z toho 503 Čechů, 9 Němců a 213 židovských advokátů.

33 Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45.

34 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

35 XL. řádná valná hromada Jednoty advokátů č.-sl. v Praze. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, č. 1-2, str. 20.

36 Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45.

37 Mimořádná valná hromada advokátní komory v Praze. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, č. 1-2, str. 8-12. Není-li řečeno jinak, informace o této schůzi pochází z tohoto článku.

„Nemůže býti pochybností o tom, že účast advokátů židovského původu na advokacii v Čechách je neúměrná a že je zejména v Praze neúnosná,³⁸ a to nejenom s ohledem na zmenšení počtu obyvatel, nýbrž zejména s ohledem na zhoršení hospodářských poměrů. ...

Má-li se prováděti redukce počtu advokátů, pak nutno postupovati spravedlivě a třeba proto bezpodmínečně trvati na zásadě, že advokáti jednotlivých skupin musí býti omezeni jenom na takový počet, který odpovídá příslušnému počtu obyvatel.“³⁹

Navrhované zásady byly:

- 1) Židovské advokáty, kteří se hlásili k německému jazyku, vyloučit, protože obyvatelstvo již není německé.
- 2) Advokáti, kteří se hlásili k židovské národnosti, by měli být proporčně omezeni podle počtu židovského obyvatelstva (Slabým zmíněným na 1 % v obvodu Advokátní komory pro Čechy v Praze) a měli by mít možnost zastupovat pouze židovské strany.
- 3) Advokátům, kteří se od roku 1910 do roku 1939 hlásili k českému jazyku, měla být přiznána stejná práva jako českým advokátům, ale jejich počet měl být omezen na míru odpovídající počtu židovského obyvatelstva.

Referát Emanuela Slabého „byl přijat s hlučným potleskem.“ Podle předchozí dohody následovaly projevy řečníků jednotlivých skupin.

Za Čechy-židy mluvil dr. Emil Kafka. Ten uznal, že doba je těžká, ale neuznal důvody pro postup proti židům. „Projev pana referenta nenese pečeti upřímnosti. [dr. Kafka] Má trpký pocit, že se všichni židé bez rozdílu házejí do jednoho koše.“ Čeští židé dle něj bojovali proti poněmčení a udává příklad vícera advokátů. Na závěr se dr. Kafka dovolával české spravedlnosti, „*kteřá nezná, aby poctiví lidé byli zbavováni svého bytí.*“

Za Němce-árijce promluvil dr. Erich Klinger, předseda německé advokátní komory v Čechách (Deutsche Advokatenvereinigung in Böhmen), který odmítl rozlišování židů na ty užívající češtinu a němčinu – „*pro Němce jsou židé jen židovskou menšinou.*“

³⁸ Toto je další případ zjednodušení. Emanuel Slabý představil čísla a poté říká, že jsou neúnosná. Odůvodnění, proč jsou neúměrná a neúnosná, nechává přitom primárně na posluchačích. Stejně by mohl brát za neúnosné, že v Praze je 1227 advokátů, ale na venkově jich je jen 725, což výrazně neodpovídá rozložení obyvatelstva.

³⁹ I zde je činěna nelogická zkratka. Spravedlnost je něco, co je vnímáno různě různými posluchači. Podle řečníka ale ze zásady spravedlnosti vyplývá princip proporcionality, na kterém je nutné bezpodmínečně trvat. Vypadá to spíše tak, že řečník projevuje svůj názor, který se snaží podložit hodnotovými tvrzeními, než aby na základě argumentů a hodnotových soudů vybudoval přesvědčivý názor.

Sionisty zastoupil dr. František Gottlieb, který v postupu referenta spatřoval zásah do základních občanských práv. Podle něj nebylo místo na diskuzi či na řešení na mimořádné valné hromadě byť sebeklidnějším způsobem, protože by byla porušena nabytá i ústavou zaručená práva.

Slova se ujal i dr. Jaroslav Nebesář, který chtěl, aby „*byl slyšen hlas těch nežidů, kteří s postupem proti židům nesouhlasí, kteří chtějí věc řešiti podle hlasu svědomí. ... Židovská otázka se vyřeší samolikviditou. Neexistuje abstraktní židovstvo.*“ Advokacie podle něj nemůže dát špatný příklad jiným a navrhované řešení neobstojí před kritikou.

Na základě výše zmíněného nemůžeme říct, že zde existovaly dvě strany, definované společným znakem, které se stavěly proti sobě. Naopak zde existovalo mnoho různých názorů, které se více či méně stavěly na jednu či druhou stranu. Stejně jako nebyli jednotní čeští advokáti, kdy někteří byli pro proporcionalitu, někteří váhali a jiní byli proti, tak i židé byli nejednotní. Kromě kusých úryvků ze schůze lze zmínit zejména rozdíl mezi Svazem Čechů-židů, jejímž předsedou byl advokát JUDr. Otto Strosse, a sionisty.

Prvně jmenování, reprezentování týdeníkem Rozvoj, přijali pozici asimilantů a neprotestovali, dokud se dělo vylučování podle národního principu, jak se to dělo v Jednotě v roce 1938. Když však byli z Jednoty vyloučeni všichni židovští advokáti, změnil se i jejich postoj. Národnost totiž přestala být vnímáno podle mateřského jazyka, což považovali za jednoznačné kritérium jejího určování. Sionisté se oproti tomu snažili hájit občanskými principy a nikoli národností,⁴⁰ což je vidět i na výše zmíněné argumentaci ústavně zaručenými právy.

O odlišných názorech těchto skupin vypovídá i dopis z 14. října 1938 adresovaný dr. Oldřichu Čihákovi, ve kterém mu jeho kolega židovského původu, dr. Gütig naznačil způsob, jak by měla být vyřešena tzv. židovská otázka, a to na ryze národním základě „*prosazením stanoviska, že advokátem může býti v Československu jen ten žid, který se při sčítání lidu roku 1910 hlásil Čechem, nebo později prokázal svou příchyllost k českému národu skutečnou činností.*“⁴¹ To samé vyplývá z dopisů z 11. a 28. května 1946, které psal bývalý advokát s židovským původem v Praze dr. Bedřich Süssland. Ten se vši rozhodností odmítl, podezření, že by dr. Čeněk Brune a dr. Oldřich Čihák, které dr. Süssland znal přes 20 let, byli antisemiti.

40 GROSSMANN, D. *Reflexe druhé republiky v židovských týdenících Rozvoj a Židovské zprávy* [online]. Brno 2000, [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: http://dg.ebros.cz/zide_druha_republika.pdf, odstavec Antisemitismus a jeho příčiny.

41 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

K tomu dodal, že „české židy nelze ztotožňovati s německými židy, kteří se hlásili i v Československé republice k německé národnosti.“ I on sám „měl k německým židům animositu, ovšem samozřejmě nikoli z rasové nenávisti, neboť sám je židem, nýbrž pro jejich nečeské chování.“⁴²

Za zmínku stojí i skutečnost, že když mnozí Češi volali po nedostatečném zastoupení židů v dělnických a zemědělských profesích, tak po tom stejném volali židé sami, ve snaze stát se méně nápadnými a splynout se zbytkem českého národa. Opět byl odlišný přístup sionistů, kteří se u toho snažili získat dovednosti, které by mohli využít v Palestině, a pro něž toto byl předstupěň emigrace, od Čechů-židů, kteří neplánovali opustit Československo.⁴³

Na závěr mimořádné valné hromady promluvil již zmíněný dr. Oldřich Čihák. Podle něj by se neměl vrátit starý řád a nadvláda židů. Zároveň židé, dle jeho názoru, nemohli tvrdit, že jsou Čechy, ale čeští židé byli jen židy mluvícími česky. Doplnil čísla, dle něj v Československu žilo 360 000 židů, tedy 3,6 % obyvatelstva, v Čechách a na Moravě tvořili 1,3 % obyvatelstva, v Praze 1,5 %. „*Nebereme nikomu jeho majetek, nejsme brutálními antisemity, chceme však právo a spravedlnost i pro příslušníky českého národa. ... Nebojujeme z důvodů konkurenčních, protože židovské konkurence se nebojíme. Mluvíme za budoucí generaci, za kandidáty advokacie. ... Na židy připadá 55 % vedených sporů, na židovské advokáty 60 % všech zastoupení.*“

Oldřich Čihák byl po válce disciplinárně stíhán advokátní komorou. Podle obhajoby, která byla následně přijata i Nejvyšším soudem, byl Čihák korreferentem generálního řečníka Emanuela Slabého o židovské otázce. Jeho povinností, jako korreferenta, bylo vyvracet námitky řečníků a zodpovídat jiné dotazy. Dle názoru soudu nešlo dojít k názoru, na základě vyřešeného, že Čihák „*založil své výroky na rasovém zaujetí, když přece opětovně zdůrazňoval, že nejde o rasovou nenávist, že nechce mluvit o rase a že není antisemita.*“⁴⁴

Na této schůzi se ukazuje finální rozestavení stran před 15. březnem 1939 v advokacii. Židé zastávají již podobné pozice, přičemž sionisté stojí argumentačně mimo národnostní diskurz,

42 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

43 GROSSMANN, D. *Reflexe druhé republiky v židovských týdenících Rozvoj a Židovské zprávy* [online]. Brno 2000, [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: http://dg.ebros.cz/zide_druha_republika.pdf, odstavec Převrstvení, splynutí, emigrace.

44 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

proti árijskému hnutí se také postavila menší část Čechů. Požadavek proporcionality ale zastává většina Čechů a Němci jsou proti advokátům s židovským původem.

„President pak za souhlasu valné hromady prohlásil, že o otázce židovské hlasováno nebude a že projevené názory budou komornímu výboru podkladem pro další jednání v této věci.“

Nakonec o židovské otázce bylo jednáno i na schůzi Stálé delegace advokátních komor v Brně **21. února 1939**. Primární referát měl prezident advokátní komory v Brně, dr. Pavel Krippner a bylo schváleno usnesení o požadavku proporcionality. Původní Krippnerův návrh byl ale pozměněn a dr. Stanislav Hendrych byl pověřen, aby vypracoval definitivní znění návrh. K tomu však z důvodu březnové okupace nedošlo.⁴⁵

Shrnutím únorové snahy mnohých advokátů byl článek, který vyšel jako úvodní v únoru 1939 v časopise *Česká advokacie*. Jeho hlavní titulek byl „Za klidnou práci“, ve kterém bylo psáno, že *„již toužíme po tom, abychom mohli znovu klidně pracovati.“* Čtyři měsíce nejistoty způsobily, že se již nechtěla nalézat složitá řešení, ale že primárně byl hledán klid k práci. Skutečnost, že někdo dojde k újmě, nebyla vnímána jako výrazně problematická.

Protektorát

V dopoledních hodinách 15. března 1939 byla již Praha obsazena německými vojsky a 16. března byl vydán výnos o vytvoření Protektorátu Čechy a Morava.⁴⁶ V těch samých dnech se rozhodovalo o budoucnosti židovských advokátů.

Ústřední roli ve vyloučení advokátů židovského původu hrál německý advokát dr. Antonín Hübschmann. Z jeho iniciativy byli židovští advokáti vyloučeni advokátní komorou, která spíše než, že by aktivně konala, tak nejednala. To platí jak pro schůzi výboru Advokátní komory pro Čechy z 15. tak z 16. března 1939, které byly pro vyloučení klíčové.

15. března 1939, se k prezidentovi Advokátní komory pro Čechy, dr. Theodoru Kopeckému, dostavila delegace německých advokátů. Ti se domáhali, aby byli do výboru okamžitě kooptováni němečtí advokáti a aby se vyřešila otázka židovských advokátů. Dr. Kopecký se tomuto bránil, poukazoval na právní předpisy, které mu to neumožňovaly, a následně

⁴⁵ Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46. Je otázkou, zda se Nejvyšší soud nespletl a nemyslel schůzi o měsíc dřív, tedy 21. ledna 1939, kde byl také přijat požadavek proporcionality. Jinde se též tato schůzka neobjevuje. V rozsudku je však psáno únor a v tom samém rozsudku je na jiném místě zmínka o lednové schůzce. Domnívám se, že zde Nejvyšší soud udělal chybu a žádná schůze se 21. února 1939 nekonala.

⁴⁶ GEBHART, J., KUKLÍK, J. *Velké dějiny zemí Koruny České, svazek XV.a 1938-1945*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2006, str. 177-178.

telefonoval s ministrem spravedlnosti. Od něj dostal pokyn, aby německým advokátům ihned vyhověl, i když se to mělo stát nelegální cestou.⁴⁷

Ten samý den byl svolán výbor advokátní komory. O účelu schůze prý členové nebyli informováni, takže se nemohli nedostavit a tím zabránit vyřešení otázky. Na schůzi se také jednalo o židovské otázce. Někteří z členů byli názoru, že židovská otázka se bude obecně řešit v blízké budoucnosti a nebylo tedy důvodu, aby byla ihned upravena zvláštním způsobem. Výbor, dle některých, nebyl dostatečně legitimován a dle presidenta Kopeckého by k případnému opatření mohlo dojít jen se souhlasem ministerstva spravedlnosti.

Dr. Hübschmann přišel s návrhem, aby výbor uložil advokátům s židovským původem zastavení advokátní praxe a aby jim jmenoval substituta, přičemž žid měl být definován norimberskými zákony.⁴⁸ Dr. Švehla navrhl, aby komora musela jmenovat toho substituta, kterého navrhne židovský advokát. Všechny tyto názory byly jednoznačně schváleny. O závěrech schůze byla informována vláda a opatření výboru jí bylo schváleno a publikováno v rozhlase.

Po válce se k tomuto dnu (byť někdy není zřejmé, zda se jedná o 15. či 16. březen 1939) vyjadřovali členové výboru Advokátní komory pro Čechy.

Podle dr. Drábka někteří členové výboru protestovali proti vyloučení židů z advokacie, ale jejich protest zapadl a věc byla přijata bez skutečného hlasování. Vystoupit otevřeně proti názoru dr. Hübschmanna dle něj znamenalo riskovat osobní bezpečnost. On sám nevystupoval proti návrhu, dle svých slov protože udržoval styky se zahraničím a nechtěl je ohrozit.

Dr. Lomberský projevil dle dr. Dukáta úmysl odejít před hlasováním, což ale na doporučení dr. Kopeckého neučinil. Dr. Lomberský sám uvedl, že hlasoval proti, ale že to není v protokolu poznamenáno, aby byl uchráněn eventuálních následků, kterým by bylo jisté zatčení. Jinde je uvedeno, že Dr. Čížinský se prý společně s dr. Lomberským zdržel hlasování. Dr. Novák říkal, že se nebylo možné postavit proti Hübschmannově násilné akci a pouze navrhl, aby se nejednalo o odměně substitutů, aby nikdo netěžil z neštěstí svých kolegů.

Podle dr. Schlechta (mimo jiné předsedy Severočeské jednoty advokátů) nebylo možné hlasovat proti návrhu dr. Hübschmanna, protože takový akt by říše pokládala za čin

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 1947, sp. zn. Ds I 22/46, také Archiv ČAK, fond JUDr. Františka Čerovského.

⁴⁸ Více viz PETRŮV, H.. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012, str. 225-226. Rozlišovacím znakem byli dva až tři úplně židovští prarodiče, přičemž úplně židovský znamenalo, že daný prarodič náležel k židovské náboženské obci. Jak je vidět z jiných zmíněných úprav v této práci, tak Češi šli dále, než Němci.

nepřátelský a vedlo by to k rozpuštění komory, popřípadě k zajištění členů výboru, kteří hlasovali proti návrhu.

Dr. Švehla uvedl, že z příkladu z obsazených sudetských území z roku 1938 bylo třeba usuzovat, že Němci budou postupovat proti židovským advokátům v Protektorátu stejně příkře. Žádný z členů výboru se nepostavil proti návrhu dr. Hübschmanna, což nebylo prý ani možné při přítomnosti německých členů, a tak ani oni nehlasoval proti požadavkům dr. Hübschmanna.

Dr. Čerovský prý navrhl odsunout úpravu židovské otázky až do přijetí obecné úpravy.⁴⁹

Co vše se skutečně stalo, již nelze dohledat, lze proto zmínit pouze pohledy jednotlivých aktérů. Závěrem však byla skutečnost, že židovští advokáti nemohli dále vykonávat své povolání.

16. března 1939 vešel do budovy Advokátní komory pro Čechy dr. Hübschmann společně s hlídkami fašistické gardy a předal prezidentovi potvrzení od generála Gajdy, že byl ustanoven komisařem advokátní komory. Prezident Kopecký ihned volal ministrovi spravedlnosti Krejčímu s otázkou, jak se má chovat vůči Hübschmannovi. Ten mu odvětil, že Gajda je vlastenec a že má Hübschmannovi vyhovět.

Generál Radola Gajda nehrál v Protektorátu důležitou roli. 15. března 1939 vydal jménem Fašistického národního tábora svolání k národu, které volalo po převzetí moci, přitom ale již 17. března mu bylo oznámeno, že se budou likvidovat všechny politické útvary, s čímž 18. března souhlasil. Ve všech případech u Gajdy šlo spíš o slavnostní proklamace, než činy.⁵⁰ Antonín Hübschmann tak využil dvou až tří dnů, kdy nebylo jisté, zda Gajdova politická hvězda nebude stoupat. Je možné se domnívat, že kdyby Hübschmann přišel o týden později, tak by se musel prokázat něčím silnějším, než jen pověřením od Gajdy.

Antonín Hübschmann požádal prezidenta Kopeckého, aby svolal další schůzi výboru, čemuž Kopecký odporoval s tím, že nebudou přítomni venkovští kolegové. To Hübschmannovi nevadilo a prohlásil, že toto bere na svoji odpovědnost. Ze strachu o svoji osobu a o úřednictvo komory Kopecký poslechl.

Fašistické hlídky však v budově zůstaly a v průběhu schůze přicházely do místnosti, podávaly hlášení dr. Hübschmannovi a i členům výboru zabraňovaly ve volném pohybu po budově. Hübschmann u vstupu vydával „*cyklostylované propustky, opatřené rovněž cyklostylem*“

49 Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45.

50 GEBHART, J., KUKLÍK, J. *Velké dějiny zemí Koruny České, svazek XV.a 1938-1945*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2006, str. 204-214.

*rozmnoženým jeho podpisem, které byly vydávány osobám, do budovy komory přicházejícím.*⁵¹

Na této schůzi byli do výboru kooptováni advokáti Erich Klinger (jako náměstek prezidenta komory), Vilém Magerstein a Arnošt Pauler. Podle Hübschmannových návrhů, který se schůze účastnil jako komisař, bylo prvním úkolem výboru rychlé rozřešení židovské otázky. Usnesení z předchozího dne o zastavení činnosti židovských advokátů navrhoval doplnit v tom smyslu, že zastavení činnosti má být trvalé a židovské advokátní kanceláře mají být zlikvidovány. *„Hlasovalo se takovým způsobem, že předseda se zeptal, zda někdo nesouhlasí, a když se nikdo neozval, tak bylo zapsáno, že usnesení bylo jednohlasně přijato.*⁵² Skutečnost, že po formální stránce výbor nebyl usnášeníschopný (byla potřeba 2/3 většina z 23 členů výboru, tedy 16, ale přítomných jich bylo jen 15), byla irelevantní. Členům komory byl pak zaslán oběžník, který podepsal jak dr. Hübschmann, tak prezident Kopecký, kterým uvědomovali všechny členy komory o přijatých usneseních.⁵³

Podle dr. Stanislava Hendrych Hübschmannův návrh všechny překvapil a všichni členové výboru se zachovali vůči návrhům *„s naprostou pasivitou, nikdo nezvedl ruku“*.

Nelze tak hájit názor, který vyslovil po válce Antonín Hübschmann, a který nepřijal Nejvyšší soud, že jeho návrh odpovídal smýšlení ostatních členů výboru. Členům výboru ale bylo známo, jak Německá říše postupuje vůči židovským advokátům a muselo jim být zřejmé, že tak bude postupovat i v Protektorátu.

*„V této situaci nebylo obviněným možno úplně zachránit existenci židovských advokátů ani v tom případě, když by se byli postavili proti návrhu Dr. Antonína Hübschmanna, nýbrž v dané situaci mohlo jít jen o ulehčení v postavení židovských advokátů. Jedním z prostředků ulehčení bylo, že si židovský advokát může zvolit substituta.*⁵⁴

Členové výboru nesouhlasili s návrhy dr. Hübschmanna, ale nijak se jim nevzepřeli, pouze pasivně přihlíželi jejich přijetí a aplikaci. Zároveň členové výboru předkládali důkazy přátelského poměru s židovskými advokáty a to, že jim poskytovali pomoc po 15. březnu 1939.

51 Nález kárné rady ze dne 24. října 1946, č. j. 81/45, fond JUDr. František Čeřovský.

52 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 22/46.

53 Nález kárné rady ze dne 24. října 1946, č. j. 81/45, fond JUDr. František Čeřovský.

54 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 22/46.

Jednání výboru bylo podle poválečného kárného nálezu advokátní komory ve zjevném rozporu s právními předpisy a s § 128 ústavní listiny a znamenalo „nedemokratický a nekolegiální zásah do nabytých práv kolegů Toto porušení platného právního řádu bylo způsobilé vzbuditi pohoršení u veřejnosti a zakládá tudíž jednání obviněných objektivně i kárný přečin zlehčení cti a vážnosti stavu“. Objektivní hodnocení situace potvrdil, proti odvolání členů výboru, i Nejvyšší soud.

Ze subjektivního hlediska však členové výboru neměli být potrestáni a to jak podle kárného nálezu, tak i podle rozsudku Nejvyššího soudu, které jej potvrdilo. Proč?

„Byla to doba bezradnosti, zhoršované duševními útrapami ze ztráty svobody a samostatnosti. Byla to těžká doba pro rozhodování vzhledem k úplnému nedostatku úředních zpráv aneb jich kusosti o tom, co se stalo aneb co se teprve stane. Za toho stavu německý okupační moc a její exponenti prostě nařizovali a muselo se přijímat a vykonat to, co bylo nařízeno.

Při tom došly zprávy o výstupech s židovskými advokáty u soudu, a že někteří židovští advokáti již opustili své kanceláře. ...

Vystoupení německých advokátů v souzené věci je třeba hodnotit jako psychický nátlak. Uváží-li se tedy všechny shora uvedené okolnosti, nutno přisvědčit obhajobě obviněných, že v souzené věci šlo o takové donucení, při němž od člověka normální síly morální nelze žádat, aby mu odolal.

Stav, v němž obvinění jednali, tito nijak nezavinili.

Nelze pochybovat o tom, že nevyhovění shora uvedeným požadavkům bylo by způsobilo těžké újmy jak advokátní komoře, tak zvláště obviněným jako členům výboru advokátní komory zejména na jejich svobodě, neboť takový postup by byl německou okupační mocí, která by se jistě o něm dozvěděla, zřejmě vyložen jako nepřátelský čin proti ní.

Že by odvěta za nevyhovění vynucovaným požadavkům byla následovala v zápětí za tímto nevyhověním, je beze vší pochyby. ...

Jest sice pravda, že na straně židovských advokátů šlo o značný počet existencí, dlužno však při tom uvážit, že k výsledku, jaký u nich nastal následkem usnesení, o něž jde, by bylo došlo, jak již je shora uvedeno, i bez těchto usnesení. To je nutno uvážit při hodnocení závažnosti porušených chráněných statků. Uváží-li se při tom, že obviněná zároveň s porušením chráněných statků učinili opatření ke zmenšení této poruchy, nelze uznat, že by hodnota statku obětovaného byla nepoměrně vyšší než hodnota statku ohroženého. ...

Obvinění svým jednáním rušili sice základy existence židovských advokátů, ale současně se snažili, aby jim pomohli, také jim dále skutečně pomáhali a s nimi se společensky i přátelsky

*stýkali. Z toho plyne, že pohnutkou jednání obviněných nebyla zaujatost ať už z jakéhokoliv důvodu, nýbrž že jedinou pohnutkou byl stav nouze.*⁵⁵

Z argumentace kárného výboru lze vyčíst několik věcí. Jednání z 15. a 16. března 1939 bylo jasně mylné a špatné. Nikdo se mu nechtěl postavit, protože se členové výboru báli o sebe, nepovažovali kauzu za dostatečně významnou, měli dojem, že by jejich postoj nic nezměnil a naopak zhoršil situaci advokacie. Zároveň nelze než souhlasit s kárným nálezem i s rozsudkem Nejvyššího soudu, že se tito advokáti nacházeli ve stavu nouze a dr. Hübschmann a ostatní němečtí advokáti je k tomuto jednání donutili psychickým násilím. Dle Nejvyššího soudu šlo o „*takové donucení, při němž od člověka normální síly morální nelze žádati, aby mu odolal.*“⁵⁶

V určitých aspektech se snažili situaci mírně zlepšit – ať se jednalo o snahu o oddálení řešení nebo možnosti jmenování substitutů. Např. dr. Čihák se, podle několika poválečných výpovědí, 16. března 1939 do večerních hodin přel s dr. Paulerem o přesném znění navržených směrnic, přičemž se snažil omezit jejich radikálnost. Zároveň žádná instituce neshledala, že by se členové výboru projevovali antisemitsky v podobném způsobu, jakým se projevoval dr. Hübschmann či nacisté. Nelze jim tedy klást za vinu, že způsobili vyloučení židovských advokátů z advokátních komor. Z právního hlediska jim ani nelze klást za vinu, že proti těmto opatřením neprotestovali. Je ale otázkou, zda je možné jim toto klást za vinu z morálního hlediska.

Je na místě poznamenat, že ne všichni advokáti jednali podobně „přihrbně“. Lze zmínit např. JUDr. Kamilla Reslera.

Ten z pozice náměstka žalobce advokátní komory pro Čechy v Praze stíhal protižidovské výstřelky skupiny t.zv. arijských advokátů a pokračoval v tom i za německého obsazení. V Reslerově pozůstalosti zbyly záznamy o dvou řízeních.

V jednom zahájil kárné řízení proti dr. Čeňkovi Brunovi⁵⁷, který rozdával píšťalky na překažení projevu židů během Mimořádné valné hromady Advokátní komory v Praze, která se konala 5. února 1939. Když 18. března 1940 kárná rada advokátní komory stíhání protiprávně zastavila, jelikož již 1. června 1939 rozhodla, že je důvod ke kárnému stíhání, podal stížnost

55 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 22/46.

56 Rozsudek NS, sp. zn. Ds I 21/46.

57 Rozklad proti rozsudku Akčního výboru Advokátní komory pro Čechy, Archív Hlavního Města Praha, Resler Kamil JUDr., Archivní soubor 1702, nezpracovaný, karton 14.

k Nejvyššímu soudu.

17. února 1939 navrhl stíhání JUDr. Antonína Hübschmanna, který v říjnu předcházejícího roku vyháněl židy z kavárny. Kárná rada však pod tlakem poměrů řízení zastavila a tak Resler 15. března 1939, když již byli v Praze Němci, podal stížnost k Nejvyššímu soudu. Ten se ho po několika měsících zeptal, zda trvá na svém podání, na což Resler 25. září 1939 odpověděl, že ano.⁵⁸ Nejvyšší soud však jeho stížnost zamítl.⁵⁹

Závěrem by tedy mělo být, že mohli jednat jinak a někteří jiní advokáti jednali odvážněji, než členové výboru advokátní komory. Nelze však jednoznačně říct, že, v nepřehledné situaci půlky března, bylo jejich jednání morálně pochybné.

Ve dnech následujících po 16. březnu 1939 židovští advokáti začali dobrovolně kontaktovat advokátní komoru a vzdávali se výkonu advokacie. Protože však ve dvou březnových dnech nebylo dostatek času, aby byly sepsané detailní pokyny, výkon substitute byl různý. Zatímco někteří židovští advokáti předali své spisy klientům a ukončili zastupování, jiní spolupracovali se svými substituty ještě několik měsíců i přijímali nové případy.⁶⁰

Teprve po více než roce byla dokončena arizace advokacie. V polovině roku 1940 byly vyplňovány dotazníky, ve kterých museli advokáti doložit árijský původ. Je pouze spekulací, jak by vypadala situace, kdyby se všichni židovští advokáti, či jejich většina, odmítli vzdát výkonu advokacie – oddálilo by to konec jejich praxe (či alespoň většiny z nich) až k roku 1940, kdy jim byl výkon zakázán zákonem, či by byla urychleně přijatá jiná opatření?

Na závěr je vhodné odpovědět si i na otázku, jak by vypadala situace, kdyby 15. a 16. března 1939 Advokátní komora pro Čechy nepřijala žádná usnesení. „*Na projevy antisemitismu druhé republiky, které ovšem ovlivňovaly tlaky ze zahraničí, navázala protižidovská opatření přijatá vládou protektorátu již 17. března 1939. Vláda zakázala výkon lékařské praxe neárijcům a souhlasně vzala na vědomí rozhodnutí advokátní komory o zastavení praxe*

58 Rozklad proti rozsudku Akčního výboru Advokátní komory pro Čechy, Archív Hlavního Města Praha, Resler Kamil JUDr., Archivní soubor 1702, nezpracovaný, karton 14, bod 6.

59 Seznam odvolání, stížností a obnov. Literární archív Památníku národního písemnictví, Resler Kamil, z části nezpracovaný, karton 78.

60 Aktuality. *Česká advokacie*, roč. XXIII, listopad-prosinec 1939, č. 7-8, str. 81.

neárijským advokátům.“⁶¹ Domnívám se, že advokáti by se v takovém případě připojili k lékařům a praxe židovských advokátů by byla pozastavena k 17. březnu 1939.

Jelikož tato práce nemá za cíl obsáhnout právní postavení židů, je na místě pro další informace odkázat na již existující publikace, zejména na již vícekrát zmiňovanou knihu *Zákonné bezpráví* od Heleny Petrův. Pouze pro úplnost se krátce podívejme na další uplatnění židovských advokátů.

Jelikož formálně (byť protiprávně) jim byl zakázán výkon advokacie advokátní komorou v Praze, není třeba rozebírat další předpisy zakazující působení židů v advokacii, které znamenali nutnost pro všechny advokáty doložit v roce 1940 árijský původ, čímž měli být odhaleni i ti poslední židé v řadách advokacie.

Následkem neárijského původu bylo do konce roku 1940 vymazáno 441 advokátů v Praze a 151 mimo Prahu, tedy celkem 592 advokátů z 1883 advokátů, kteří byli zapsáni k začátku roku 1940.⁶²

Židům, kteří byli vymazáni ze seznamu advokátů, bylo podle vládního nařízení č. 136/1940 Sb. umožněno, aby je ministerstvo spravedlnosti ustanovovalo židovskými právními zástupci. Tito bývalí advokáti se zapisovali do seznamu židovských právních zástupců, přičemž jich mohla být zapsána nanejvýš 2 % z celkového počtu advokátů zanesených k 24. dubnu 1940 v seznamech české a moravskoslezské advokátní komory.⁶³

Podle zprávy dr. Drábka z valné hromady advokátní komory pro Čechy ze 17. června 1945 se z 642 advokátů, kteří byli postiženi rasovou persekucí, do tohoto dne přihlásilo 21 advokátů.⁶⁴

BIBLIOGRAFIE

Knihy:

BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2009

61 GEBHART, J., KUKLÍK, J. *Velké dějiny zemí Koruny České, svazek XV.a 1938-1945*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2006, str. 193.

62 BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2009, str. 182.

63 PETRŮV, H.. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012, str. 146.

64 Valná hromada advokátní komory pražské. *Právní prakse*, ročník IX, 1945, str. 155.

GEBHART, J., KUKLÍK, J. *Velké dějiny zemí Koruny České, svazek XV.a 1938-1945*. Praha a Litomyšl: Paseka, 2006

KOBER, Jan. *Advokacie v českých zemích v letech 1848 – 1994*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 1994

PETRŮV, H.. *Zákonné bezpráví*. Praha: Auditorium, 2012.

RATAJ, J. *O autoritativní národní stát*. Praha: Karolinum, 1997

Archivy:

Archiv České advokátní komory, fond JUDr. Čeněk Brune

Archiv České advokátní komory, fond JUDr. František Čerovský

Archiv Hlavního Města Praha, Resler Kamil JUDr., Archivní soubor 1702, nezpracovaný

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Resler Kamil, z části nezpracovaný

Moravský zemský archiv, nezpracovaný fond JUDr. Jana Kobera

Rozhodnutí:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 1947, sp. zn. Ds I 21/46

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 1947, sp. zn. Ds I 22/46

Usnesení kárné rady ze dne 27. května, sp. zn. Dis 81/45

Dobové články:

BŘEZINA, F. Postup Jednoty advokátů česko-slovenských. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, str. 2-4

KOPAL, B. Hledáme záchranu. *Česká advokacie*, roč. XXII, listopad-prosinec 1938, č. 9-10, str. 175

V. schůze Jednoty. *Česká advokacie*, ročník XXII, září-říjen 1938, č. 7-8, str. 148

VIII. schůze výboru Jednoty. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1940, č. 1-2, str. 17-18

XL. řádná valná hromada Jednoty advokátů č.-sl. v Praze. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, č. 1-2, str. 20

Aktuality. *Česká advokacie*, roč. XXIII, listopad-prosinec 1939, č. 7-8, str. 81

Mimořádná valná hromada advokátní komory v Praze. *Česká advokacie*, roč. XXIII, leden-únor 1939, č. 1-2, str. 8-12

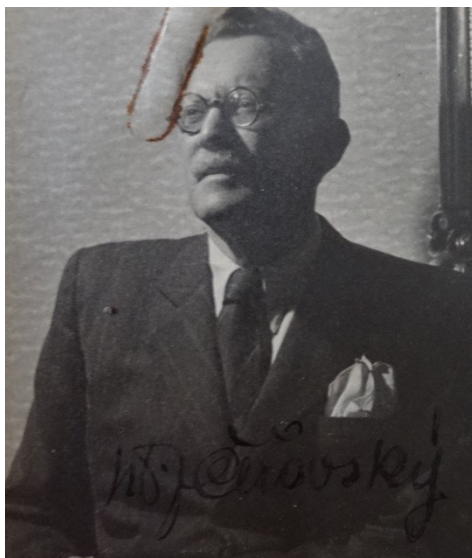
Valná hromada advokátní komory pražské. *Právní prakse*, ročník IX, 1945, str. 155

Ostatní:

GROSSMANN, D. *Reflexe druhé republiky v židovských týdenících Rozvoj a Židovské zprávy* [online]. Brno 2000, [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: http://dg.ebros.cz/zide_druha_republika.pdf.

Příloha: **Fotografie z Archivu Česká advokátní komory**⁶⁵

Zleva: JUDr. Čeněk Brune, JUDr. František Čeřovský, JUDr. Oldřich Čihák

Ukázka kartotéčního lístku.

Číslo vpravo je číslo usnesení, kterým byl dr. Šindelka zapsán za advokáta a které se užívalo na místě dnešního evidenčního čísla advokáta.

Písmena „V“ (škrtnuté) a „E“ znamenaly podle informací ze spisů nejspíše Vyškrtnut a Emigroval.

Velké i malé není, bohužel, třeba vysvětlovat.

⁶⁵ Všechny fotografie pocházejí z Archivu České advokátní komory, z fondů jednotlivých zobrazených a z dochované kartotéky.

jud^o Lindelka Alakar

Z ~~FE~~ Praha.

VI 35
— 173

Z

III 34
— 207